

Cecily O'Neill drámamunkáiból

Jövődő

Ha a kreativitásnak nincs tere az osztályteremben, akkor a gyerekek unatkozni kezdenek, és az iskola elveszíti fontosságát. A tanárok a dráma segítségével fontos témák iránt kelthetik fel a diákok érdeklődését, fiktív helyzeteken keresztül biztonságosan vizsgálhatnak döntéseket és azok következményeit. A tanári szerepbelépéshez a spontaneitás és játékoság mellett arra van még szükség, hogy a pedagógus a váratlan helyzetekkel is meg tudjon birkózni, és nyitott legyen a tanár-diák viszony újraértelmezésére. Mindez nem vezet fegyelmezetlenséghez és káoszhoz – a két irányban működő kapcsolat teszi lehetővé a tanár számára, hogy a diákokat leginkább érdeklő nagy kérdéseket vizsgálja.

Például a klónozást.

Szabad-e a gyerekeket születésük előtt egészségesebbé, intelligensebbé, tehetségesebbé tenni genetikai beavatkozás segítségével? Létezik-e olyan helyzet, amelyben megengedett klón-gyermeket világra hozni és felnevelni? Milyen lenne, ha valamelyikünkről kiderülne, hogy másolat?

Ezt a kérdéskört jártam körbe egy londoni általános iskola diákjaival, akiknek az osztályfőnöke szerette volna, ha a középiskolai váltást megelőzően a gyerekek foglalkoznának az identitás és a státusz problémájával. Az óra elején a fiatalok kiemelkedő tehetségű kamaszok szerepét vették magukra, fociistákat, táncosokat, képzőművészeket, írókat, atlétákat játszottak, akiket egy rejtélyes szervezet, az Emberi Lehetőségeket Kutató Intézet (ELKI) hívott össze. Miután találkoznak az intézet képviselőjével, Miss Greennel (a tanár szerepben), megtudják a gyerekek, hogy ők egy 18 évvel korábban kezdődött genetikai kísérlet alanyai, mindegyikük egy kiemelkedő tehetségű ember klónja.

A dráma kibontakozása során sem derül ki, hogy a jelenlévő fiatalok családja közreműködött-e a kísérletben, és az sem, hogy akikről őket másolták, azok tudnak-e a létezésükről. A dráma keretének segítségével vizsgálják azt, hogy miként változhat meg identitásunk kialakulása valamint társadalmunk szerveződése a genetikai beavatkozások következményeképpen.

Ez a játék sok további lehetőséget kínált, és végül a Unicorn Theatre és a Wellcome Foundation kísérleti projektjeként a második fázist is megvalósítottuk a Lewisham általános iskolában. Itt a színház oktatási felelőse és egy tudományos szaktanácsadó segítette az osztályfőnök munkáját. A drámajáték arra motiválta a gyerekeket, hogy felfedezzék a maguk számára a genetika mint tudomány által kínált jelenlegi és jövőbeli lehetőségeket. A gyerekek szeretnék volna kideríteni a következőket: Miként jöttek létre? Hogyan folyik a klónozás, és ez miben különbözik a mesterséges megtermékenyítéstől? Mi mindent örökölhetnek genetikai donoruktól? Előre meghatározott-e a sorsuk? Milyen előnyöket kínál, és milyen veszélyeket hordoz a klónozás?

A tudományos kutatáshoz hasonlóan a dráma is a „mi lenne, ha” kérdését veti fel. A klónozás témájának még alaposabb vizsgálatára adódott lehetőség, amikor az Unicorn Theatre segítségével kisebb szakembergárdát állíthattam össze egy kétéhes műhelymunka megvalósítására. A helyszín a southwarki Charles Dickens iskola volt. A projekt anyagi háttérét egy londoni hálózat biztosította. A drámás részeket én vezettem, de a csapat munkájában részt vett még két színész, egy író, egy videós kolléga és egy tudományos munkatárs.

A gyerekek tanulási folyamatát – az osztályfőnökkel együttműködve – a szerepjáték, a mozgás, az írás, a videókészítés és a rajz segítségével mélyítettük el. A közös munkát bemutatóval zártuk, ahol a felsorolt eszközöket használva osztottuk meg tudásunkat a diákokból, szülőkből, barátokból álló közönséggel.

A drámamunkában való részvétel olyan közösségi tanulást eredményezhet, amelyben a tanár nélkülözhetetlen partner, aki a tanterv követelményeivel hangolja össze a munkát. Emellett – ahogy ezt a klónozással kapcsolatos történet is mutatja – a dráma segítségével arra is választ kereshetünk, hogy hol a helyünk a társadalomban. A dráma az egyik legeredményesebb módja annak, hogy világunk fontos történéseit és azok következményeit vizsgáljuk.

A fentiekben vázolt projektben a tanár és a gyerekek különböző szakemberekkel dolgoztak együtt. A következőkben egy olyan vázlatot szeretnék kínálni felső tagozatos vagy annál idősebb gyerekekkel dolgozó tanároknak, amelyet egyedül is megvalósíthatnak.

Klónok

– drámavázlat –

Szerepek: A diákok 16 éves tehetséges fiatalok szerepét veszik fel. Mindegyikük választ egy területet a művészetek, a sport vagy a tudományok világából, amelyben már komoly elismerést szerzett.

Meghívás: A tehetséges diákok egyhetes meghívást kapnak az Emberi Lehetőségeket Kutató Intézetből (ELKI).

Vizualizálás: A diákok találják ki, hogy milyen az intézet! Milyen a környezete, milyen a hangulata?

Tanár szerepben: Mint az intézet munkatársa – Miss Green – üdvözlö a fiatalokat a helyszínen. Az ő feladata, hogy gondoskodjon kényelmükről, különleges kívánságaik teljesítéséről.

Rossz hír: Miss Green elárulja a gyerekeknek, hogy egy kísérlet részesei voltak, és hogy mindegyikük egy különleges tehetségű ember klónja. Ő maga elítéli a kísérletet és jelzi, hogy nem vett részt benne.

Családok felkeresése: A fiatalok felhívhatják a családjukat. Párokban dolgoznak, egyikük a fiatal, másikuk a szülőt, testvért vagy barátot játssza. Vajon meg lehet-e állapítani, hogy együttműködött-e a család a kísérletben?

Következmények: Titokban tartás-e a fiatalok ezt az információt? Miként hatna a karrierjükre, ha kiderülne róluk, hogy klónok?

Hír: Kisebb csoportokban készítsenek a diákok egy-egy tévéhíradó jelenetet a jövőből, ami bemutatja, hogy mi lett a klónokból.

További lehetséges feladatok

Mozgás: Egy-egy különleges tudás vagy tehetség mímelt bemutatása.

Írás: Szalagcímek, cikkek az eddigi eredményeiről.

Szerepjáték: Páros interjúk, amit újságírók készítenek a fiatal tehetségekkel.

Írás: Bejelentkezési lapok, neveikkel, különös képességeikkel, szállással kapcsolatos kívánságaikkal.

Rajz: Rajz a szobájukról.

Írás: Az első estén írt naplórészlet.

Kutatás: Utánanézni a klónozás tudományos hátterének a neten vagy könyvekben.

Írás: A szülőknek címzett, az igazságot firtató levelek.

Írás: Egy vers, amely a „voltam – leszek” szó párra épül.

Mozgás: A klónok rémálmát bemutató hang- és mozgássor.

Szerepjáték: A már felnőtt klónok egy újságírónak (tanár szerepben) számolnak be erről az élményükről.

Fordította: *Bethlenfalvy Ádám*

A kísértetház

Bevezető óra

Ez a drámamunka egy második osztály közreműködésével zajlott: nagy osztályteremben, dupla órában. Az osztály koncentrációs nehézségekkel és viselkedészavarokkal küzdött, és gondjaik voltak a társas viselkedéssel is. Nem voltak hajlandók együttműködni sem egymással, sem a tanáraikkal. A drámatanár célja az volt, hogy egyesítse az osztályt egy közös kutatás érdekében.

Előkészületek

Mielőtt az osztály belépne a terembe, a tanár a következőket írja a táblára:

50 fontot kap, aki eltölt egy éjszakát a Darkwood Birtokon
Az érdeklődőket du. 6-ra várom a Swan Hotelben

1. Mrs Brown ajánlata

Egész csoportos munka

A tanár szerepbe lépve egy narrációval indítja a játékot: „A nevem Mrs Brown. Köszönöm, hogy eljöttek ma este. Nagyon örülök, hogy ennyien válaszoltak az újsághirdetésemre. Szükségem van az önök segítségére.”

Ezután elmagyarázza, miért adta fel az újsághirdetést. Elmondja, hogy nemrég örökölte a birtokot az elhunyt nagybátyjától. Szeretné kiadni vagy eladni a birtokot. Sajnos azonban a tudomására jutott, hogy annyi nyugtalanító mendemonda kering a házról, hogy nem talál sem bérlőt, sem vevőt, aki hajlandó lenne beköltözni. Az újsághirdetéstől azt reméli, hogy talál olyan józan és elfogulatlan embereket, akik eltöltenek egy éjszakát a birtokon, és utána aláírnak egy nyilatkozatot, miszerint semmi szokatlan nincs a házzal kapcsolatban. Megkérdezi a csoportot, hogy van-e kérdésük.

Ezt egy hosszú szakasz követi, amelynek során a csoport alaposan kikérdezi a Mrs Brown szerepét játszó tanárt. A kérdések a következő területeket érintik:

- Hogy néz ki a ház?
- Van világítás és fűtés?
- Mrs Brown már eltöltött egy éjszakát a házban?
- Ő is a házban marad éjszakára a csoporttal?
- Hogy halt meg a nagybátyja?
- Milyen történetek keringenek a házról?
- Mrs Brown elhiszi ezeket a történeteket?
- Tényleg ki fogja fizetni az 50 fontot, ha elfogadják az ajánlatot?
- Lakott más is a házban a nagybácsin és a házvezetőjén kívül?

Mrs Brown megválaszolja a kérdéseket, és ő is kikérdezi a csoportot:

- Van a csoportban olyan, aki már részt vett hasonló vizsgálatban?
- Milyen előkészületeket tervez a csoport a birtokon eltöltendő éjszakához?
- Hoztak magukkal fényképezőgépet vagy diktafont?
- Beszéltek már a helyiekkel?
- Van a csoportban olyan, aki hisz a szellemekben?
- Hajlandók aláírni egy nyilatkozatot, miszerint Mrs Brownt nem terheli felelősség, ha valakivel esetleg történne valami a birtokon töltött éjszaka során?
- Hogy hívják a legközelebbi hozzátartozójukat?

A tanácskozás után a csoport egy része még nem döntötte el, hogy tanácsos-e elfogadni Mrs Brown ajánlatát. Mrs Brown azt javasolja, hogy ne siessenek, és alaposan gondolják át a dolgot, mielőtt döntést hoznak!

2. Különös események

a) Párban

A tanár minden pár egyik tagját megkéri, hogy legyen egy újonnan jött idegen a faluban, épp azok közül, akik a hirdetésre jelentkeztek. A pár másik tagja legyen a falu egyik lakója. Milyen mendemondákat ismer a helyi lakos a birtokon álló házról? Mennyit hajlandó ebből elmondani a látogatónak?

b) Egész csoportban

A látogatót játszó diákok elmesélik az egész csoportnak, hogy milyen történeteket hallottak. Mindenféle históriák kerülnek itt elő szellemekről, vérfarkasokról, vámpírokról stb. Mrs Brown elismeri, hogy ilyeneket híresztelnek a házról, de kitart amellett, hogy ezeknek a mendemondáknak semmi alapjuk sincs.

3. Megbeszélés

A szakasz végén egy beszélgetés következik a szellemek természetéről. Ha léteznek szellemek, akkor mik ők valójában? Mindig ártó szándékkal jelennek meg? Miért akarna egy szellem kapcsolatot teremteni az élők világával?

(Ez a csoport lelkesen vetette bele magát a témába, és egy későbbi szakaszban be is léptek a házba, és találkoztak egy szellemmel, akit egy másik tanár alakított. A szellem sikeresen ellensúlyozta a kezdeti sikertorzást és vihogást, mert olyan félnék és gyámoltalan volt, hogy a csoport kénytelen volt csendben és figyelmesen közelíteni hozzá, nehogy elijesszék. Végül számos látogatás után kiderült, hogy a szellem évszázadokkal ezelőtt elvesztette a kisbabáját egy tűzben. Tudnak-e segíteni a nyughatatlan léleknek, hogy békére leljen?)

Egy ilyen bevezető szakasz izgalmas kezdete lehet a drámamunkának, különösen egy motiválatlan csoport esetén. Bár az óra első látásra túlzottan cselekményközpontú (Mi történik, ha belépünk a kísértetjárta

házba?), valójában mégis kutatáson alapul. A ház múltbéli története éppoly fontos, mint az, hogy mi fog történni a jövőben.

Ebből a kezdőpontból kiindulva valószínűleg ahány osztály, annyiféle irányt vehet a munka...

4. További lehetőségek

Össze lehet írni azokat az embereket a faluban, akik valós tényeket tudhatnak a birtokról, pl. az orvos, a rendőr, a legidősebb falusi, a házvezető rokona stb.

- Interjú ezekkel az emberekkel (a csoport egyes tagjai felvehetik a szerepüket, és a többiek kérdéseket tehetnek fel nekik).
- Be lehet mutatni a ház évszázados hányatott történetét rövid, elpróbált jelenetek vagy tablók segítségével.
- A birtokon álló ház meglátogatása fényes nappal, a hely alapos átkutatása.
- A talált bizonyítékok összegyűjtése.
- A nyughatatlan szellemek megbékítésére szolgáló rituálé vagy szertartás bemutatása.
- A szellemek és emberek találkozását bemutató táncos drámajáték.
- A kísértetházban töltött éjszakán látott rémálmok.
- Miután megállapították, hogy a házban nincsenek kísértetek, úgy dönthetnek, hogy megnyitják a közönség számára mint tipikus „kísértetkastélyt”. Milyen ijesztgetős trükköket tud összeállítani a csoport?

Tanári jegyzetek

Mivel a csoporttal való munka nem ígérkezett zökkenőmentesnek, a tanárnak az óra elejétől kezdve nagy figyelmet kellett fordítania a lehetséges problémákra. Ezért volt célszerű már azelőtt felírni az „újsághirdetés” szövegét a táblára, mielőtt bejött volna a csoport. Így a tanár rögtön belevághatott a dolgok közepébe, mikor felolvasta a hirdetést a csoportnak.

Nem volt szükség bevezető megbeszélésre. Egy ilyen témánál a kíváncsiság erősen befolyásolja a csoport reakcióját, míg egy hosszadalmas megbeszélés hatására lanyhulna az érdeklődés.

1) Az osztály körben ül. A tanár Mrs Brown szerepében eleinte nagyon semleges. A hozzáállása gyakorlatias, és kitart amellett, hogy a XX. században nem léteznek szellemek. Reméli, hogy a megjelentek, mint minden józan és értelmes ember, szintén nem hisznek a szellemekben. A birtokról keringő történeteket helyi babonának tartja. Mikor a csoport megkérdezi, hogy miket terjesztenek a házról, nem hajlandó részleteket mondani, mert elmondása szerint nem akarja rossz irányba terelni a megjelentek gondolkodását. Ezt általános derűtség követi, és a tanár is velük nevet anélkül, hogy kiesne a szerepéből. Hát persze, hogy ostobaság, amit a helyiek pletykálnak, és nevetséges lenne bedőlni ilyen sületlenségeknek. Azonban, bár állítása szerint nem hisz a szellemekben, mégis nagyon vonakodik attól, hogy eltöltsön egy éjszakát a házban. Ezt azzal magyarázza, hogy a nagybátyjához hasonlóan az ő szíve is gyenge, és az orvosok eltiltották a túlzott izgalmaktól.

A kérdezősködés során a csoport fokozatosan egyre kevésbé bízott Mrs Brownban. A házzal kapcsolatos bizonytalanságuk lassan átadta a helyét a Mrs Brownnal szemben érzett félelemnek és gyanakvásnak. Sejtteni kezdték, hogy valamilyen hátsó gondolat vezérli, amikor rá akarja venni őket, hogy töltsenek egy éjszakát a házban.

A kérdésekre válaszolva a Mrs Brown szerepét játszó tanár igyekszik fokozatosan adagolni az információt a csoportnak. A részletek nincsenek előre kidolgozva, hanem a kérdésekre adott válaszokból alakul ki. Soha nem terheli a csoportot egyszerre túl nagy adag információval, és a tények közlése mellett a hangulat megeremtésére is figyel. Például amikor a házról kérdezik, elmondja, hogy ha kinéznek az ablakon, látni fogják a domb tetején magányosan álló házat. Láthatják, hogy kihalt és elhagyatott, és ráférne egy felújítás. Az ő igényeihez mérten nyilvánvalóan túl nagy ez a ház. Mrs Brown néhány kérdésre kitérő választ ad.

Ebben a szakaszban fontos, hogy a tanár ne legyen túl domináns. Az információ nagy része tőle ered, de hagynia kell, hogy a csoport úgy érezze, az ő hozzájárulásuk is elengedhetetlen a munkához.

A tanár nem erőlteti, hogy a csoport máris döntést hozzon. Minél hosszabb ideig tanácskoznak a kísértetjárta ház meglátogatása előtt, annál jobban átérzik majd a jelentőségét, mikor végül belépnek.

2a) A mendemondák elmesélése megteremti a kellő hangulatot, míg a csoport önbizalma és elbeszélőkészsége egyre nő. Sok „látogatót” óva intenek a helyiek, hogy még csak a közelébe se menjenek a birtoknak.

2b) A történetek újramesélése élvezetes élményt jelent a csoportnak. Az osztálynak lehetősége nyílik rá, hogy minden pár történetét meghallgassa, és az eredeti történetmesélők sikerélménye is fokozódik. Az egyáltalán nem okoz gondot, ha a különféle történetek ellentmondanak egymásnak. Mindegyiket el lehet fogadni, ha nem is valóságként, hanem a házról terjesztett hajmeresztő rémhírek jellemző példájaként.

3) Az eddigi munka további beszélgetésre ösztönözte a csoportot. Ha a célunk egy elmélyültebb megbeszélés, fontos, hogy a diákok más szinten kezdjenek gondolkodni.

(Ennél a csoportnál hasznosnak bizonyult a szellemmel való találkozáshoz szükséges önfegyelem. Mivel itt a nyugtalan szellemmel való kapcsolatfelvétel nehézségeire kellett összpontosítani, a kísértetház látogatásának élménye lassanként már nem is volt olyan felületesen „rémisztő”. Igen eredeti ötletek születtek, hogy hogyan segíthetnének a szellemnek megtalálni a kisbabáját.

A munka talán legértékesebb része az a szöveges feladat volt, amit a drámajáték után írt meg a csoport. Lelkesen írták meg a ház történetét, a szellemmel való találkozásukat, és néhány érdekes művészi alkotással is előrukkoltak.)

A kiindulópont megteremtette a hangulatot, felkeltette a kíváncsiságot és rávette a csoportot, hogy együtt vegyenek részt egy közös kutatásban. Lehet, hogy a tanárnak vissza kell fognia a munka tempóját, hogy mire a csoport meglátogatja a birtokot, addigra már súlya legyen a jelenlétüknek. Néha nehéz fenntartani a feszültséget, és elérni, hogy a kísértetházban töltött éjszaka ugyanolyan jelentőségeltjes legyen, mint a várakozás.

Fordította: *Mészáros Szofia*

Bemutató foglalkozás a Színház–Dráma–Nevelés programjában (2008. november 15.)
Biodráma. Drámatanár: Benkovics Sándor. Zalavári András felvétele